

ÖZLEM CANBELDEK AKIN

**MİLLETLERARASI
DERDESTLİK**
(LİS PENDENS)

onikilevha
KİTAP VE YAYINLAR

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ.....	VII
ÖNSÖZ	IX
İÇİNDEKİLER.....	XIII
KISALTMALAR.....	XXI
GİRİŞ.....	1
I. MİLLETLERARASI USÛL HUKUKUNDA PARALEL YARGILAMALAR SORUNU	1
II. ÇALIŞMANIN AMACI, KAPSAMI VE PLAN	6

BİRİNCİ BÖLÜM MİLLETLERARASI DERDESTLİK İTİRAZINA İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR

§ 1. MİLLETLERARASI DERDESTLİK KAVRAMI.....	11
I. Milletlerarası Derdestlik.....	11
II. MİLLETLERARASI DERDESTLİK İTİRAZININ BENZER KURUMLARDAN AYRILDIĞI NOKTALAR	17
A. Milletlerarası Derdestlik İtirazının Kökeni	17

B. Milletlerarası Derdestlik İtirazının Hukukun Genel İlkelerinden Biri Olarak Değerlendirilip Değerlendirilemeyeceği Sorunu	22
C. Milletlerarası Derdestlik İtirazı ve Yetki Kuralları Arasındaki İlişki	24
§ 2. MİLLETLERARASI DERDESTLİK İTİRAZININ AMAÇLARI	25
I. ÇELİŞEN KARARLARIN ENGELLENMESİ.....	26
A. Tanıma-Tenfizden Beklenen Hukuki Faydanın Sağlanması .29	
B. Milletlerarası Usûl Hukukunda İşbirliğinin Sağlanması	33
II. USÛL EKONOMİSİ İLKESİNİN GERÇEKLEŞTİRİLMESİ 34	
III. DAVA HAKKININ DÜRÜSTLÜK KURALINA AYKIRI KULLANILMASININ ÖNLENMESİ.....	39
§ 3. MİLLETLERARASI DERDESTLİK İTİRAZININ KABULÜ VEYA REDDİNE İLİŞKİN FARKLI GÖRÜŞ VE UYGULAMALAR	44
I. MİLLETLERARASI DERDESTLİK İTİRAZININ REDDİNE YÖNELİK GÖRÜŞ VE UYGULAMALAR.....	45
A. Genel Olarak	45
B. Milletlerarası Derdestlik İtirazının Reddinin Gerekçeleri	47
1. Genel Olarak.....	47
2. Milletlerarası Derdestlik İtirazının Kabulünün Yargı Yetkisiyle Bağdaşmadığı Görüşü	49
3. Milletlerarası Derdestlik İtirazının Kabulünün Adalete Erişim Hakkına Aykırı Olduğu Görüşü	53
C. 5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usûl Hukuku Kapsamında Milletlerarası Derdestlik İtirazı.....	60
1. Genel Olarak.....	60
2. Türk Vatandaşlarının Kişi Hallerine İlişkin Davalar	63
3. Yabancı Mahkemenin Yetkilendirilmesine İlişkin Yetki Sözleşmeleri.....	69
4. MÖHUK m. 47 ve m. 41'e İlişkin Ortak Açıklamalar	72

II. MİLLETLERARASI DERDESTLİK İTİRAZININ KABULÜ	76
A. Genel Olarak.....	76
B. Uluslararası Anlaşmalar ve Tavsiye Kararları.....	78
1. Tavsiye Kararları	80
2. Uluslararası Anlaşmalar	83
a. Evlilik Bağına İlişkin Kararların Tanınmasına İlişkin Anlaşma	85
b. Eşyaların Karayolundan Uluslararası Nakliyatı İçin Mukavele Sözleşmesi (CMR)	87
c. Uluslararası Demiryolu Taşımalarına İlişkin Sözleşme (COTIF)	89
C. Milletlerarası Derdestlik İtirazının Kabulüne İlişkin Yasal Düzenlemeler	90
D. Milletlerarası Derdestliği Kanunî Düzenleme Olmaksızın Kabul Eden Anlayış	100
1. Milletlerarası Derdestliği Yasal Bir Düzenleme Olmadan Kabul Eden Sistemler.....	100
2. Milletlerarası Derdestliğin Yasal Bir Düzenleme Olmadan Kabulünün Hukukî Dayanakları	104
a. Kanun Boşluğu Görüşü.....	104
i. Yerel Derdestlik İtirazına İlişkin Hükmün Milletlerarası Derdestlik Açısından Doğrudan Uygulanıp Uygulanamayacağı Sorunu	104
ii. Bilinçli Susma	109
b. Kıyas (Analogia) Görüşü	117
III. MÜŞTEREK HUKUK SİSTEMİNDE MİLLETLERARASI DERDESTLİĞE YAKLAŞIM	122
A. Genel Olarak.....	122
B. Milletlerarası Derdestliğin Forum Non Conveniens Doktrininde Bir Unsur Olarak Değerlendirilmesi	124
C. Forum Non Conveniens Dışında Kalan Uygulamalar	134
1. Lis Alibi Pendens	135
2. Colorado River Yaklaşımı	137

3. Landis Yaklaşımı	139
4. International Abstention Doktrini	140

İKİNCİ BÖLÜM

MİLLETLERARASI DERDESTLİK İTİRAZININ ŞARTLARI VE SONUÇLARI

§ 1. MİLLETLERARASI DERDESTLİK İTİRAZININ ŞARTLARI.....	141
I. MİLLİ DERDESTLİK İTİRAZININ ŞARTLARININ MİLLETLERARASI DERDESTLİK AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	142
A. Mahkeme ve Uyuşmazlığa İlişkin Şartlar	142
1. Mahkeme Niteliği	142
2. Uyuşmazlığın Hukuk Davasına İlişkin Olması	146
3. Dava Niteliği	147
B. Önceki Davanın Derdest Olması	151
1. Öncelik Şartı.....	151
a. Genel Olarak	151
b. Mahkemeye Yarış (Forum Running) Sorunu	151
2. Birinci Davanın Görülmekte Olması	154
3. Dava Açılma ve Derdestliğin Başlangıç Anının Tespitinde Uygulanacak Hukuk Sorunu	156
C. Birinci ve İkinci Davanın Aynı Dava Olması Şartı	163
1. Genel Olarak.....	163
2. Her İki Davanın Taraflarının Aynı Olması	165
3. Her İki Davanın Konularının Aynı Olması.....	170
a. Genel Olarak	170
b. Eda ve Tespit Davaları Açısından Dava Konularının Aynı Olması Unsurunun İncelenmesi	173
4. Her İki Davanın Sebeplerinin Aynı Olması	185

II. MİLLETLERARASI DERDESTLİK İTİRAZINA ÖZGÜ ŞARTLAR	189
A. Mütakabiliyet	190
B. Yabancı Mahkeme Kararının Tanınma ve Tenfiz Edilme İmkânı	193
1. Genel Olarak.....	193
2. Tanınma ve Tenfiz Edilme Şartlarının İncelenme Usûlü.....	197
a. Tanınma-Tenfiz Şartları	197
i. Mütakabiliyet	198
ii. Yetki	199
iii. Kamu Düzeni	203
iv. Mahkemeye Usûlüne Uygun Çağırılmış Olma	204
b. Tanınma ve Tenfiz Şartlarının Değerlendirilmesi....	205
3. Tanınma-Tenfize İlişkin Değerlendirmenin Bağlayıcılığı	211
C. Yabancı Ülke Mahkemesindeki Yargılamanın Makûl Sürede Tamamlanması Şartı	212
D. Milletlerarası Derdestlik İtirazının Kabulünün Adaletin İyi Yönetimi İçin Gerekli Olması	218
§ 2. MİLLETLERARASI DERDESTLİK İTİRAZININ İNCELENİP KARARA BAĞLANMASI VE SONUÇLARI....	221
I. MİLLETLERARASI DERDESTLİK İTİRAZININ USÛLİ SORUNLARI	223
A. İleri Sürülmesi.....	223
B. İspat Yükü.....	227
C. Derdestlik İtirazının İncelenmesi	229
II. MİLLETLERARASI DERDESTLİK İTİRAZININ SONUÇLARI	231
A. Bekletici Sorun.....	231
1. Bekletici Sorunun Gerekçeleri	231
2. Bekletici Sorun Düzenlemesinin Nitelik Olarak Uygulanabilirliği	237

B. Davanın Reddi	241
§ 3. FORMAHKEMESİNDE DERDEST OLAN DAVANIN TANIMA-TENFİZ ENGELİ OLUŞTURMASI	244

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
MİLLETLERARASI TAHKİMDE
DERDESTLİK İTİRAZI
Lis Pendens Arbitralis

§ 1. MAHKEME VE HAKEM HEYETİ ARASINDA DERDESTLİK İTİRAZI	252
I. DERDESTLİK İTİRAZININ KABULÜNE İLİŞKİN GÖRÜŞ VE UYGULAMALAR	252
II. DERDESTLİK İTİRAZININ REDDİ	256
A. Derdestlik İtirazının Niteliği İtibariyle Uygulanabilir Olmadığı Gerekçesiyle Reddi	257
1. Tahkim İtirazı ve Derdestlik.....	257
2. Yargı Yetkisi Hakkında Karar Verme ve Derdestlik (Kompetenz-Kompetenz Prensibi ve Derdestlik İtirazı).....	259
a. Dava Devlet Yargısında Derdest İken Hakem Heyetinin Yargı Yetkisi Hakkında Karar Vermesi ..	260
b. Dava Tahkim Mahkemesinde Derdest İken Devlet Mahkemesinin Yargı Yetkisi Hakkında Karar Vermesi	264
3. Derdestlik İtirazının Kabulünün Uygulamada Neden Olabileceği Sorunlar	269
a. Tahkim Etkisiz Hale Getirilmesi veya Yavaşlatılması Sorunu	269
b. Yabancı Bir Hukuk Sisteminin Tahkim Sürecine Etki Etmesi Sorunu	271
B. Derdestlik İtirazının Yatırım Tahkimine Özgü Sebeplerle Reddi	274

III. Derdestlik İtirazının Sui Generis Bir Şekilde Uygulanması	281
§ 2. BİRDEN FAZLA HAKEM HEYETİNDE GÖRÜLEN	
DAVALARDA DERDESTLİK İTİRAZI.....	286
I. Derdestlik İtirazının Reddi Yönündeki Görüş ve Uygulamalar	287
II. Derdestlik İtirazının Kabulü Yönündeki Görüş ve Uygulamalar	289
SONUÇ	293
KAYNAKÇA	299